

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Itämeren alue: järjestäytyneen kansalaisyhteiskunnan rooli parannettaessa alueyhteistyötä ja tutkittaessa aluestrategiaa”

(2009/C 277/08)

Esittelijä: **Marja-Liisa PELTOLA**

Euroopan talous- ja sosiaalikomitea päätti 10. heinäkuuta 2008 pitämässään täysistunnossa työjärjestyksensä 29 artiklan 2 kohdan nojalla laatia oma-aloitteisen lausunnon aiheesta

Itämeren alue: järjestäytyneen kansalaisyhteiskunnan rooli parannettaessa alueyhteistyötä ja tutkittaessa aluestrategiaa

Asian valmistelusta vastannut ”Ulkosuhteet” -erityisjaosto antoi lausuntonsa 16. huhtikuuta 2009. Esittelijä oli Marja-Liisa Peltola.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitea hyväksyi 13.–14. toukokuuta 2009 pitämässään 453. täysistunnossa (toukokuun 13. päivän kokouksessa) seuraavan lausunnon. Äänestyksessä annettiin 171 ääntä puolesta ja 6 vastaan 7:n pidättyessä äänestämästä.

1. Päätelmät ja suositukset

1.1 ETSK:n mielestä EU:n Itämeri-strategian neljä tavoitetta 1) ympäristön huomioiva 2) vauras 3) helposti saavutettava ja houkutteleva ja 4) turvallinen alue ovat tärkeitä, hyvin perusteltuja ja toisiaan täydentäviä.

1.2 ETSK korostaa, että järjestäytyneen kansalaisyhteiskunnan rooli on keskeinen Itämeri-strategian rakenteiden toteuttamisessa. ETSK ehdottaa komissiolle konsultatiivisen ”Baltic Sea Civil Society Forumin” perustamista varmistamaan järjestäytyneen kansalaisyhteiskunnan sitouttaminen Itämeri-strategiaan.

1.3 Itämeri-strategian ulkosuhteita koskeva ulottuvuus tulee linkittää Pohjoisen ulottuvuuden yhteistyöhön, joka mahdollistaa tasaveroisen kumppanuuden EU:n ja kolmansien maiden välillä.

1.4 ETSK:n mielestä EU:n Itämeri-strategian täytäntöönpanoa varten tulee luoda oma erillinen budjetti, muuten strategia uhkaa jäädä vain poliittiseksi lausunnoksi eikä täytä tavoitteitaan.

1.5 Talouskasvun ja vaurauden edistäminen vaatii EU:lta institutionaalisia toimia, erityisesti kansainvälisen sopimuspuhjan vahvistamista. Sopimuspuhjan vahvistaminen auttaisi eri toimijoita, niin yrityksiä kuin yksityisiäkin ihmisiä toteuttamaan taloudellista integraatiota ja kasvua alueella nykyistä paremmin. ETSK katsoo, että Itämeren alueen talouden vahvistuminen lisää merkittävästi alueen houkuttelevuutta ja tukee Itämeri-brändin rakentumista. Talouskasvusta hyötyisi myös EU-alue laajemmin sisämarkkinoiden toiminnan tehostumisen ja talouden integraation myötä.

1.6 ETSK:n näkemyksen mukaan Itämeren ympäristön suojeleminen toteutuu parhaiten EU:n ja Itämeren rantavaltioiden sopiman HELCOM Baltic Sea Action Planin mukaisesti.

1.7 ETSK:n näkemyksen mukaan kansalaisten aktiivinen toiminta korostuu jatkossa myös sellaisilla aloilla ja alueilla, joita julkinen sektori on perinteisesti hoitanut. Hyvä esimerkki tällaisesta alueesta on Itämeren alueen ympäristönsuoja.

2. Johdanto

2.1 Euroopan unioni valmistele parhaillaan Itämeri-strategiaa. Euroopan parlamentti teki marraskuussa 2006 aloitteen EU:n Itämeri-strategian laatimiseksi. Eurooppa-neuvosto antoi joulukuussa 2007 komissiolle tehtäväksi strategian laatimisen kesäkuuhun 2009 mennessä. Tämä strategia luo Itämeren alueellisen yhteistyön parantamisen tärkeimmät puitteet tulevina vuosina. Komissio valmistele strategiaa aluepolitiikan alaisuudessa. Valmistelutyössä on mukana 19 komission pääosastoa.

2.2 Strategialla pyritään kattamaan neljä tavoitetta: tehdä Itämeren alueesta ⁽¹⁾ 1) ympäristön huomioiva kestävä kehityksen alue 2) vauras alue 3) helposti saavutettava ja houkutteleva alue sekä 4) turvallinen alue. ETSK:n mielestä tällaiset Itämeren aluetta koskevat tavoitteet ovat tärkeitä, hyvin perusteltuja ja toisiaan täydentäviä. Myös selkeän Itämeri-identiteetin aikaansaaminen on perusteltua. Parempaa hallinnointia koskevien suositusten avulla Itämeri-strategialla tullaan pyrkimään menettelyjen yksinkertaistamiseen ja hallinnollisen taakan vähentämiseen.

(1) Itämeren alueella tarkoitetaan tässä lausunnossa Itämeren alueen rantavaltioita, jotka ovat Suomi, Ruotsi, Tanska, Saksa, Puola, Viro, Latvia, Liettua ja Venäjä. Näistä kaikki Venäjää lukuun ottamatta ovat Euroopan unionin jäsenvaltioita.

2.3 EU:n Itämeri-strategiaan komissio on hakenut sisältöä ja näkökulmaa avoimen julkisen keskustelun ja kattavien sidosryhmäkuulemisten avulla. Keskustelutilaisuuksien lisäksi mielipiteitä ja näkemyksiä kerättiin Internetissä julkisella konsultaatiolla⁽²⁾. ETSK tukee Euroopan komission valitsemaa lähestymistapaa.

2.4 Itämeri-strategia annetaan tiedoksi Eurooppa-neuvostolle 19.6.2009. Strategian toimeenpanosuunnitelman on tarkoitus olla hyvin konkreettinen, vastuutahot ja aikataulut määrittävä asiakirja, johon tarvittaessa voidaan tehdä toimenpidetäydennyksiä. Strategiaa toteutetaan Ruotsin EU-puheenjohtajuuskaudesta lähtien ja työtä jatketaan muiden Itämeren rantavaltioiden puheenjohtajuuskausilla, ensiksi Puolan puheenjohtajuuskaudella 2011 ja myöhemmin Tanskan ja Liettuan puheenjohtajuuskaudella 2012 ja 2013.

2.5 EU:n Itämeri-strategian ulkosuhteita koskeva ulottuvuus linjitetään pohjoisen ulottuvuuden yhteistyöhön⁽³⁾. Pohjoinen ulottuvuus on väline EU:n ja Venäjän välillä sovittujen yhteistyöalojen toimeenpanoon Pohjois-Euroopassa yhdessä Norjan ja Islannin kanssa. Pohjoisen ulottuvuuden yhteistyö mahdollistaa tasaveroisen kumppanuuden EU:n ja kolmansien maiden välillä. ETSK tukee vahvasti kaikkien Itämeren reunavaltioiden mukaan kutsumista Itämeri-yhteistyöhön. Tässä suhteessa Venäjän osallistuminen ja sitoutuminen Itämeri-yhteistyöhön alusta asti on erityisen tärkeää. Lisäksi ETSK kannustaa Itämeren alueen valtioita, Norjaa ja Islantia jatkamaan yhteistyötään, jolla on syvät historialliset, taloudelliset ja kulttuuriset juuret.

2.6 Itämeri-strategian toteuttamiseen ei ole kaavailtu uusia rahoitusvälineitä. Käytettävissä olevat rahoituskanavat ovat EU:n rakennerahastot (Itämeren alueelle n. 55 mrd € vuosiksi 2007-2013), kunkin Itämeren maan kansallinen rahoitus ja kansainvälisten rahoituslaitosten (EIB, NIB, EBRD jne.) tarjoamat rahoitusmuodot. ETSK katsoo, että EU:n eri rahoituskanavien käyttöä Itämeri-strategian tarkoituksiin kohteisiin tulee tehostaa.

2.7 ETSK:n mielestä strategian täytäntöönpanoa varten tulee luoda oma erillinen budjetti, muuten strategia jää vain poliittiseksi lausunnoksi eikä täytä tavoitteitaan. ETSK käsittelee rahoituskysymystä tarkemmin myöhemmin laadittavassa lausunnossa.

3. Järjestäytynyt kansalaisyhteiskunta Itämeri-strategian toteuttajana

3.1 ETSK on tyytyväinen siihen, että komissio on kutsunut kansalaisyhteiskunnan toimijat aktiivisesti mukaan Itämeri-strategian valmistelutyöhön. Myös Itämeri-strategian toimenpideohjelman

toteuttaminen edellyttää kansalaisyhteiskunnan aktiivista osallistumista. ETSK korostaa, että ilman järjestäytyneen kansalaisyhteiskunnan toimijoiden aitoa sitoutumista Itämeri-strategiaan sen toimenpiteiden toteuttaminen ja tavoitteiden saavuttaminen ei ole mahdollista.

3.2 Nykyisin Itämeren alueen runsaslukuisten erilaisten toimijoiden, kuten esimerkiksi kansalaisjärjestöjen, kuluttajien, elinkeinoelämän organisaatioiden ja luonnonsuojelua edistävien toimijoiden tärkeä työ jää usein suositusten asteelle, ja työ tulee vaillinaisesti muiden toimijoiden tietoon. Käytännön toteutus jää myös uupumaan.

3.3 Valtiollisten toimijoiden lisäksi Itämeri-toimijoina on alueita, kaupunkeja sekä järjestäytyneen kansalaisyhteiskunnan tahoja. ETSK:n mielestä on tarpeen selvittää eri toimijoiden rooleja, lisätä yhteistyötä näiden kesken sekä kehittää yhteistyöjärjestelmiä. Myös eri rahasto-ohjelmien sekavaa aloite- ja hankevyöhyhtiä tulisi selkeyttää koordinoimalla ohjelmia tehokkaammin ja huomioimalla samalla Itämeri-strategian painotukset systemaattisesti.

3.4 ETSK kantaa huolta Itämeri-strategian ja toimenpideohjelman konkreettisesta toteuttamisesta ja seurannasta. ETSK ehdottaa, että komissio perustaisi konsultatiivisen ”Baltic Sea Civil Society Forumin”, jonka tarkoituksena on erityisesti

- varmistaa järjestäytyneen kansalaisyhteiskunnan sitouttaminen Itämeri-strategiaan
- ilmaista järjestäytyneen kansalaisyhteiskunnan mielipiteet ja suositukset ajankohtaisista aiheista relevanteille Itämeri-strategian viranomaistahoille
- edistää järjestäytyneen kansalaisyhteiskunnan toimijoiden sitoutumista niissä maissa, joita Itämeri-strategia koskee
- edistää järjestäytyneen kansalaisyhteiskunnan osallistumista Itämeri-strategian toteuttamiseen kansallisella, alueellisella ja EU:n tasolla
- vahvistaa ja lisätä julkista keskustelua ja tietoisuutta Itämeri-strategian toimenpiteistä, niiden edistymisestä ja saavutettavista tavoitteista EU:ssa sekä maissa, joita Itämeri-strategia koskee
- tehdä mahdolliseksi eri tavoin alueellisesti järjestäytyneen kansalaisyhteiskunnan (sekä EU:ssa että EU:n ulkopuolella) toimijoiden verkostoituminen; mm. vierailut, workshopit ja parhaiden käytäntöjen levittäminen.

(2) Ensimmäinen keskustelutilaisuus järjestettiin Tukholmassa 30.9.2008 ja toinen Rostockissa 5-6.2.2009. Lisäksi on järjestetty pyöreän pöydän tilaisuuksia Kaunasissa 18-19.9.2008, Gdanskiissa 13.11.2008 ja Kööpenhaminassa 1-2.12.2008 sekä Helsingissä 9.12.2008. Internet kuuleminen järjestettiin 3.11.-31.12.2008.

(3) EUVL C 309, 16.12.2006, s. 91.

3.5 ETSK on valmis ryhtymään ”Baltic Sea Civil Society Forumin” mandaattia, kokoonpanoa ja toimintaa koskevaan valmistelutyöhön. ETSK voi hoitaa Forumin toimintoja tukeutuen olemassa oleviin yhteyksiinsä alueellisesti järjestäytyneen kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kanssa sekä kokemuksiinsa vastaavista tehtävistä. ETSK:lla on erinomaisia kokemuksia ja toimintamalleja muun muassa järjestäytyneen kansalaisyhteiskunnan osallistumisen toteuttamisesta Välimeri-yhteistyössä ⁽⁴⁾ ja verkostoyhteistyössä Mustanmeren alueella ⁽⁵⁾.

4. Itämeren alueesta vauras talousalue

4.1 EU:n sisämarkkinoiden tehokas toteuttaminen tuottaa Itämeren alueen talouskasvun kehittämisen kannalta merkittävimmät hyödyt. EU, valtiot ja kansainväliset organisaatiot luovat taloussuhteiden perustaksi institutionaalisia rakenteita, joiden varassa Itämeren talousalue voi kehittyä. On kuitenkin selvää, että talouden toimijat, niin yritykset kuin yksityiset ihmisetkin, toteuttavat talouden integraation, joten tästä on viime kädessä kiinni, miten hyvin Itämeren alueen talouden integraatio ja talouskasvu toteutuu. ETSK katsoo, että Itämeren alueen talouden vahvistuminen lisää merkittävästi alueen houkuttelevuutta ja tukee Itämeribrändin rakentumista. Itämeren alueen talouden vahvistumisesta hyötyisi EU laajemminkin.

4.2 Seuraavassa on esitetty keskeisimpiä Itämeren talousalueen markkinoiden yhdentymistä ja talouskasvua edistäviä toimenpiteitä.

4.2.1 Kansainvälisen sopimus pohjan vahvistaminen

4.2.1.1 Itämeren alueen taloudellisten mahdollisuuksien hyödyntäminen edellyttää ennen muuta merkittävää kansainvälisen sopimus pohjan laajentamista sekä Euroopan integraatiokehityksen syventämistä. Vaikka Venäjän WTO-jäsenyys sekä EU:n ja Venäjän uusi yhteistyösopimus eivät ole yksinomaan Itämeren aluetta koskevia sopimuksia, niiden Itämeren alueelle tuottamat hyödyt olisivat ratkaisevan tärkeitä koko alueen talouden kasvun vauhdittajina ja kehityksen edistäjänä. Itämeri on Venäjän ja Aasian tuotteiden tärkein ja luonnollinen vientiväylä Eurooppaan.

4.2.1.2 ETSK on huolissaan siitä, että Venäjä ei ole allekirjoittanut Euroopan unionin Itämeren alueen ohjelmaa (INTERREG IVB 2007–2013), joka pyrkii luomaan alueesta vetovoimaisen investointikohteen sekä työ- ja asuinpaikan.

⁽⁴⁾ ETSK loi Euromed-alueen talous- ja sosiaalineuvostojen ja vastaavien organisaatioiden verkoston vuonna 1995 Barcelonan julistuksessa annettun mandaatin pohjalta.

⁽⁵⁾ EUVL C 27, 3.2.2009, s. 144.

4.2.1.3 EU:n ja sen jäsenmaiden päätösvallassa on useita sopimusjärjestelyitä, joilla voisi olla Itämeren alueelle voimakas myönteinen vaikutus. Esimerkiksi kaikissa yhdeksässä Itämeren alueen maassa toimiva yritys joutuu nyt käyttämään peräti kahdeksaa valuuttaa. Vain Suomi ja Saksa kuuluvat euroalueeseen. Talous- ja rahaliiton laajeneminen Tanskaan, Ruotsiin, Viroon, Latviaan, Liettuaan ja Puolaan on hyvin tärkeää. Erityisesti Tanskan ja Ruotsin aloitteet talous- ja rahaliittoon liittymiseksi toisivat vaikuttavuutta ja uskottavuutta Itämeren talousalueen täyden potentiaalin hyödyntämiseksi.

4.2.2 Sisämarkkinoiden toiminnan edistäminen

4.2.2.1 Itämeren alueella sisämarkkinoiden toimivuus tulee turvata nykyistä paremmin. Erikoistumisen myötä yhä useampi yritys toimii erilaisissa toimialojen muodostamissa kansainvälisissä verkostoissa. Yrityksillä on asiakkaiden, alihankkijoiden ja yhteistyökumppaneidensa välityksellä kytköksiä Itämeren alueen eri osien markkinoihin ja tuotannon tekijöihin. Rajat ylittävän yritystoiminnan lisääntyessä Itämeren alueelle on ensiarvoisen tärkeää luoda mahdollisimman yhtenäinen markkina-alue, jossa tavaroiden ja palvelujen kauppaan, julkisiin hankintoihin sekä investointeihin kohdistuu vähän esteitä ja jossa pääoma- ja työmarkkinat toimivat hyvin.

4.2.2.2 EU:n uuden Lissabonin sopimuksen voimaantulo vuoden 2010 aikana olisi Itämeren alueen EU-jäsenmaille erittäin tärkeää. Sopimus vahvistaa EU:n toimivaltaa elinkeinoelämälle tärkeissä asioissa, kuten tullunionin, kilpailusääntöjen sekä kauppapolitiikan aloilla.

4.2.2.3 Myös EU-säädösten mahdollisimman yhdenmukainen soveltaminen on erittäin tärkeää. Esimerkiksi kasvua ja työllisyyttä koskevan uudistetun Lissabonin strategian keskeisenä osana on palveludirektiivi, joka on saatettava EU-jäsenmaissa voimaan 28.12.2009 mennessä. Eurochambresin ⁽⁶⁾ helmikuussa 2009 julkaiseman selvityksen ⁽⁷⁾ mukaan muun muassa Itämeren EU-maiden välillä on merkittäviä eroja palveludirektiivin täytäntöönpanossa niin aikataulujen kuin sisällön suhteen. Itämeren EU-jäsenmailla olisi nyt erinomainen yhteistyön mahdollisuus luoda palvelujen tarjoajille yhdenmukainen keskitetty asiointijärjestelmä. Keskitetyn asiointijärjestelmän tulee selkeyttää palveluntarjontaan liittyviä lupamenettelyjä, helpottaa muodollisuuksia ja kuluttajansuojaa koskevan tiedon saamista sekä madaltaa palveluntarjoajan kynnystä siirtä EU-maasta toiseen.

⁽⁶⁾ Euroopan kauppaja- ja teollisuuskamarien järjestö.

⁽⁷⁾ The 4th edition of survey on the implementation of the Services Directive www.eurochambres.eu.

4.2.2.4 Palveludirektiivin ulkopuolelle jää useita Itämeren alueelle merkittäviä toimialoja, kuten osa kuljetusalan palveluita, työvoimanvuokrausyritysten palvelut, rahoituspalvelut ja terveydenhuoltopalvelut. Näiden palvelujen osalta tulisi myös olla tavoitteena toimivat sisämarkkinat, etenkin jos halutaan yritysten olevan aktiivisia palveluntarjoajia.

4.2.2.5 Erilaiset kaupan esteet vaikeuttavat edelleen yritysten mahdollisuuksia toimia tehokkaasti Itämeren alueella. Oikeusvaltion perusteiden lujittamisessa ja erityisesti korruption kitkemisessä on Itämeren alueella vielä paljon työtä sekä Euroopan unionille että muille toimijoille.

4.2.2.6 ETSK:n mielestä erinomainen esimerkki kauppamenettelyjen (*trade facilitation*) yksinkertaistamisesta EU:n ja Venäjän välillä on 1.1.2009 alkanut pilottihanke sähköisen tulliselvitystiedon välityksestä. Aluksi mukana ovat Venäjä ja kahdeksan EU-maata, joista Itämeren maita kolme (Latvia, Ruotsi ja Suomi). Myöhemmin vuoden 2009 aikana mukaan tulee vielä kolme Itämeren maata lisää (Liettua, Viro ja Puola). Sähköisen tulliselvitystiedon välitys on alku EU:n ja Venäjän välisten tullimenettelyjen modernisoinnille. Pidemmälle menevää harmonisointia tarvitaan, jotta tulliselvitystä voidaan sujuvoittaa. Näin pyritään estämään mahdollisuudet rikolliseen toimintaan tullimenettelyjen yhteydessä. Harmonisointi tehostaa logistiikkaa ja pienentää siihen liittyviä yritysten kustannuksia.

4.2.3 Infrastrukturi

4.2.3.1 Infrastrukturi kaipaa valtioiden rajat ylittävää ketjuttamista niin meri-, joki-, maa- kuin ilmaliikenteessä. Tähän tarvitaan sekä kilpailua että yhteistä suunnittelua, jotta reittiyhteydet muodostuvat saumattomiksi. Myös laatuun on kiinnitettävä aiempaa enemmän huomiota. Edullisten ja tehokkaiden kuljetusketjujen kehittämisessä ja niitä haittaavien pullonkaulojen poistamisessa tarvitaan yhteistyötä sekä EU-maiden kesken että erityisesti Venäjän kanssa. Käytännössä se voisi tapahtua Itämeren moottoritie-konseptia ja Euroopan laajuisten liikenneverkkojen TEN-T -politiikkaa⁽⁸⁾ sekä valmisteilla olevaa Pohjoisen ulottuvuuden liikenne- ja logistiikkakumppanuutta hyödyntäen. Tarkastelu tulisi ulottaa EU:n naapurimaihin ja trans-eurooppalaisiin kuljetusväyliin. Tämä on keskeinen edellytys tavaroiden, palveluiden ja työvoiman liikkuvuuden parantamismahdollisuuksien edistämiseksi.

4.2.4 Talouskasvun edistäminen

4.2.4.1 Talouskasvulla ja oikeusjärjestelmän toimivuudella on todettu useissa tutkimuksissa olevan positiivinen korrelaatio⁽⁹⁾.

⁽⁸⁾ http://ec.europa.eu/transport/infrastructure/consultations/2009_04_30_ten_t_green_paper_en.htm

⁽⁹⁾ Euroopan jälleerakennus- ja kehityspankki, Transition report 2005: Business in transition and World Bank (2008), Macroeconomics and Growth Research Program/Investment Climate and the Microeconomics of Growth/Institutions and Governance. Ks. myös: http://www.enterprisesurveys.org/eri_maiden_liiketoimintaymparistosta.

Heikko omaisuuden suoja, korruptio ja epävarmuus sopimuksien pitävyydestä, tuomioistuinten riippumattomuudesta ja vaihteleva lakien toimeenpano tai tulkinta yhdistyvät puolestaan hitaampaan talouskasvuun. Investoijien riskit kasvavat ja investointihalukkuus vähenee. Itämeren alueen maat voisivat sopia yhteisistä toimista tällä alueella esiintyvien epäkohtien korjaamiseksi. Itämeri-strategia tarjoaisi oivan alustan tällaisille toimille.

4.2.4.2 Itämeren alueen yhdeksän maata ovat monessa suhteessa hyvin erilaisia. Kyseiset valtiot ja niiden taloudelliset suhteet ovat muuttuneet merkittävästi 20 viime vuoden aikana. Kansantalouksien kehitysasteet poikkeavat toisistaan, ja tuotantorakenne on erilainen. Monimuotoisuuden sekä kysyntä- ja tarjontarakenteiden erojen luomia uusia liiketoimintamahdollisuuksia olisi pystyttävä hyödyntämään aiempaa paremmin. Alueella vaikuttavat megatrendit, Euroopan integraatio, Venäjän muuttuva kansainvälinen asema ja maailmanlaajuiset muutokset energia-, hyödyke- ja palvelumarkkinoilla olisi kyettävä hyödyntämään kaupallisesti ja taloudellisesti kestävällä tavalla. Tämä edellyttää sitä, että kansalaisyhteiskunnan toimijoilla on hyvät perusedellytykset ja kannustimet aktiiviselle toimeliaisuudelle.

4.2.4.3 ETSK tähdentää sitä, että taloudellisen kasvun ja tuotannon tehokkuuden ei tarvitse olla ristiriidassa ympäristönäkökohtien kanssa. Pikemminkin puhtaamman ympäristön sekä kasvavan ja monipuolistuvan talouden vuorovaikutuksen myönteisten mahdollisuuksien korostaminen olisi tärkeää.

4.2.5 Tutkimus- ja innovaatioyhteistyö

4.2.5.1 Itämeren alueella tehdään mielenkiintoista kansainvälistä innovaatioyhteistyötä klusteripohjaisesti. Esimerkiksi Nordisk Innovations Centerillä (NICE) on käynnissä yli 100 erilaista projektia ja ylikansallista verkostoa, jotka on ryhmitelty eri teema-alueisiin. Näitä ovat luovat toimialat, ympäristöteknologia, mikro- ja nanoteknologia, innovatiivinen rakentaminen, funktionaaliset elintarvikkeet ja elintarviketurvallisuus.

4.2.5.2 ETSK korostaa ns. viidennen vapauden tärkeyttä ja painottaa yhteistyötä niin tutkijoiden, opiskelijoiden ja opettajien kuin yritysten ja julkisen sektorin välillä. Tutkijavaihtoon eri tutkimuslaitosten ja yliopistojen välillä on panostettava. Esimerkiksi klustereiden toimintaedellytysten kehittämisessä on tarpeen poistaa tutkimusrahoituksen kansallisia rajoja luomalla Itämeren maiden yhteinen järjestelmä, jonka avulla tutkimukseen suunnattavia kansallisia voimavaroja voidaan yhdistää. Jokaisen Itämeren alueen EU-maan tulisi pyrkiä uudistetun Lissabonin strategian mukaisesti nostamaan t&k-rahoituksen osuus kolmeen prosenttiin bruttokansantuotteesta.

4.2.5.3 Itämeren kahdeksan EU-maan tiede- ja tutkimusyhteisöt ovat aktiivisesti osallistuneet BONUS ERA-NET -projekteihin. Komissio hyväksyi vuonna 2008 EU:n tutkimuksen 7. puiteohjelmaan sisältyvän yhteisen Itämeri-tutkimusohjelman (BONUS+), jota rahoittavat yhteisesti EU ja Itämeren rantavaltioiden kansalliset tutkimusrahoittajat. ETSK pitää uutta pysyvää Itämeren tutkimusohjelmaa BONUS+:aan erittäin tervetulleena. ETSK toivoo, että tutkimusohjelman tulokset vaikuttavat entistä tehokkaammin Itämeren suojeluun ja alueen kestävään kehitykseen.

4.2.6 Työvoiman liikkuvuus

4.2.6.1 Työvoiman liikkumista EU-alueella ei ole vielä vapautettu, vaikka EU:n laajentumisesta alueella on kulunut viisi vuotta. Kaikki Itämeren alueen EU-maat ovat olleet kuitenkin henkilöiden vapaata liikkuvuutta helpottavan Schengenin säännösten piirissä 30.3.2008 lukien. Työvoiman liikkuvuuden siirtymäajoista tulee ETSK:n mielestä luopua. Työn ja osaamisen liikkuvuus maasta toiseen, eli ns. "aivokierto" hyödyttää kaikkia osapuolia. Pätevän työvoiman saatavuuden turvaaminen edellyttää työperusteisen maahanmuuttopolitiikan ripeää vahvistamista koko Itämeren alueella. Näin on siitakin huolimatta, että talouskasvun hidastumisen myötä työvoiman tarjonta alueella kasvaisi joksikin aikaa. Samanaikaisesti työn ja työntekijöiden kohtaamista tulee helpottaa edelleen. Työskentelykulttuureita ja työsuhteiden vähimmäisehtoja on tarpeen harmonisoida kilpailun vääristymien estämiseksi ja työntekijöiden perusoikeuksien takaamiseksi. Työmarkkinoille tähtäävässä koulutuksessa tavoitteena tulee olla yhtenäinen koulutuksen rakenne ja ammattinimikkeistö. Työnteon kannustimien (*work incentives*) edistämiseksi, paikkakunnalta ja maasta toiseen muuton helpottamisessa on runsaasti tehtävää koko Itämeren alueella.

4.2.6.2 Itämeren työmarkkinaverkosto, the Baltic Sea Labour Network (BSLN), on juuri käynnistynyt kolmivuotinen yhteistyöhanke, jossa on mukana kymmeniä osapuolia alueen eri maista. Sen tavoitteena on luoda Itämeren alueesta eurooppalainen malli rajatylittävälle työvoimapolitiikalle sekä vetovoimainen paikka työkennellä ja asua sekä investoida. Trade Union Network (BAS-TUN) on yhtenä merkittävänä partnerina toteuttamassa BSLN-hanketta ⁽¹⁰⁾.

5. Itämeren alueesta ympäristön huomioiva kestävä kehityksen alue

5.1 Itämeren alueesta on tarkoitus tehdä ekologisesti kestävä alue. Itämeri on suhteellisen pieni ja matala murtovesiallas, joka on ekologisesti arvioiden poikkeuksellisen haavoittuva.

5.2 Itämeren tila on heikentynyt erityisen huolestuttavasti kahdenkymmenen viime vuoden aikana, sillä päästöt ovat pysyneet kestävämmällä tasolla. Itämeren rehevöityminen ja suuret ympäristömyrkytöisyydet ovat tosiasioita. Kuormituksen takia Itämeren ravinnepitoisuus ja levien ja muun kasvillisuuden määrä kasvaa edelleen. Levien kasvua säätelevät suoraan niiden pääraavinteiden, typen ja fosforin määrät.

5.3 Itämeren valuma-alueella elää yli 85 miljoonaa ihmistä, jotka tiedostavat yhä paremmin Itämeren huolestuttavan tilan. Itämeren suojelun tekee haastavaksi kuitenkin se, että eri kehitysvaiheissa olevia rannikkovaltioita on yhdeksän ja valuma-alueella olevia maita toistakymmentä mm. Valko-Venäjä ja Ukraina. Monien toimijoiden välinen koordinaatio on ollut vaikeaa. Itämeren hälyttävän tilan vuoksi rajatylittävät, tehokkaat ja ripeät toimet ovatkin ETSK:n mielestä nyt välttämättömiä ⁽¹¹⁾.

5.4 Nopein ja kustannustehokkain keino parantaa koko Itämeren tilaa on ETSK:n näkemyksen mukaan puuttua merkittävimpiin pistemäisiin kuormituslähteisiin. Esimerkiksi Suomenlahden suurin yksittäinen kuormittaja on Pietari, jonka jätevesistä ei vielä kukaan poisteta ravinteita riittävän tehokkaasti. Merkittävää edistystä on kuitenkin tapahtunut. Pietarin suurimmalla jätevedenpuhdistamolla käynnistyi vuonna 2007 jätevesien fosforin kemiallinen saostus, joka vähentää Suomenlahden fosforikuormaa ja sinileväkukintoja merkittävästi. Kaikkialla Itämeren rannikolla tulisi puuttua tehokkaammin myös hajapäästöihin, joita syntyy etenkin maataloudesta. Hajapäästöjä pienentämällä voidaan vaikuttaa merkittävästi rannikkovesien tilaan.

5.5 Tärkein instrumentti rehevöitymisen pysäyttämiseksi Itämeren alueella on ETSK:n näkemyksen mukaan HELCOM Baltic Sea Action Plan (BSAP) ⁽¹²⁾, josta kaikki Itämeren rantavaltiot ja komissio sopivat vuonna 2007.

6. Energia ja -meriturvallisuus

6.1 ETSK on laatinut EU:n energiapolitiikan ulkoisesta ulottuvuudesta erillisen lausunnon ⁽¹³⁾, jossa todetaan, että Itämeri-strategiaankin sisältyvät energiakysymykset ovat EU:lle erittäin tärkeitä. Alueen energiayhteistyön piiriin kuuluu pääasiassa energiaa kuluttavia maita ja energian läpikulkumaita. Keskeisenä piirteenä on yhteys Venäjään. Alueen kannalta erityisenä tavoitteena olisi oltava, että EU:n ja Venäjän kesken saadaan aikaan yhteiseen ymmärrykseen ja vastavuoroisuuteen perustuva uusi sopimus, joka kattaa myös ja energiakysymykset. Venäjän olisi sallittava kaasun kauttakulku Venäjän verkossa ja eurooppalaisten yritysten investoinnit Venäjän energiaverkkojen ja -lähteiden kehittämiseen.

⁽¹⁰⁾ Siihen kuuluu palkansaajakeskusjärjestöjä, palkansaajien kansainvälistä kattojärjestöjä, Itämeren maiden neuvosto (CBSS), työnantajakeskusjärjestöjä ja saksalainen sosiaali- ja koulutuspolitiikan instituutti.

⁽¹¹⁾ <http://www.wwf.fi/wwf/www/uploads/pdf/balticseascorecard2008.pdf>

⁽¹²⁾ www.helcom.fi

⁽¹³⁾ EUVL C 182, 4.8.2009, s. 8.

6.2 Itämeren herkän ja jo vakavasti kuormittuneen ekoympäristön johdosta on suunnitelmassa olevan *Nord Stream Baltic*-kaasuputkihankkeen täytettävä tiukat ympäristö- ja turvallisuusvaatimukset. Esimerkiksi toisen maailmansodan jälkeen Itämereen upotettiin ampumatarvikkeita, räjähdyspanoksia ja kemiallisia aseita, joiden tarkasta sijainnista ja kunnosta ei ole tietoa. ETSK kannattaa Euroopan parlamentin 8. heinäkuuta 2008 antamaa mietintöä⁽¹⁴⁾ ja suosittaa painokkaasti, että *Nord Stream Baltic*-kaasuputkihankkeeseen osallistuvat tahot tutkivat perusteellisesti vaihtoehtoisia mahdollisuuksia etenkin kaasuputken rakentamiseksi mantereelle. Riippumatta *Nord Stream Baltic*-kaasuputken tulevaisuudesta on aikanaan myös Venäjän noudatettava ehdottomasti EU:n kaasumarkkinoiden säädöskehystä, mukaan lukien kolmannen osapuolen käyttömahdollisuus.

6.2.1 Meriturvallisuus on Itämeren rantavaltioiden erityisenä huolenaiheena. Ympäristön kannalta haasteena on Itämerellä kuljetetun öljyn määrä, joka on seitsenkertaistunut 15 viime vuoden aikana. Vuonna 2007 öljyä kuljetettiin 145 miljoonaa tonnia, ja ennuste vuodelle 2015 on 240 miljoonaa tonnia. Itämeren rantavaltioiden yhteistyön tuloksena Itämerellä on nyt Kansainvälisen Merenkulkujärjestön (IMO) myöntämä erityisen herkän merialueen status (PSSA). Mahdollista öljyonnettomuutta osaltaan ehkäisevät laivojen kaksoispohjat ja rungot, jotka tulevat pakollisiksi vuodesta 2010 alkaen. ETSK kannustaa Itämeren alueen maita kuitenkin yhteisten valvonta- ja tiedonvaihtojärjestelmien kehittämiseen meriturvallisuuden lisäämiseksi.

6.2.2 Laivojen ravinnepestöjä voidaan vähentää muuttamalla jätevesiä koskevia vaatimuksia MARPOL-sopimuksen liitteen IV osalta. Direktiivin 2000/59/EY tarkoitus on ollut lisätä satamissa laivojen pilssi- ja jätevesien vastaanottoa. Myös vapaaehtoista jätevesipäästöjen vähentämistä olisi edelleen kannustettava esimerkiksi satamien vastaanottoaikoja ja -volyymia lisäämällä. Lisäksi Itämeren satamiin olisi varmistettava riittävän nopeat ja joustavat toimintaolosuhteet myös isoille risteilyaluksille⁽¹⁵⁾.

6.3 Vaikka laivojen päästöjen merkitys Itämeren rehevöitymiselle ei ole erityisen suuri, niiden vähentäminen on hajapäästöihin verrattuna yksinkertaisempaa ja siksi tärkeää.

7. Maatalouden päästöjen vähentäminen

7.1 HELCOM Baltic Sea Action Plan (BSAP) asettaa selkeät vähennystavoitteet ravinnekuormitukselle kussakin Itämeren

⁽¹⁴⁾ Euroopan parlamentin 8. heinäkuuta 2008 antama mietintö Itämeren pohjalle rakennettavaksi suunnitellun Venäjän ja Saksan välisen kaasuputken ympäristövaikutuksista (vetoomukset nro 0614/2007 ja 0952/2006) (2007/2118 (INI)).

⁽¹⁵⁾ Helcomin suositus 28E10 (Application of the no-special-fee system to ship-generated wastes and marine litter caught in fishing nets in the Baltic Sea area) olisi niin ikään toimeenpantava täysimääräisesti.

alueen maassa. Tavoitteisiin pääseminen edellyttää EU:n yhteisen maatalouspolitiikan lohkojen kehittämistä siten, että myös Itämeren alueen erityisolosuhteet tulevat huomioiduksi maataloustuotannossa ja ympäristössä Itämeren alueella⁽¹⁶⁾.

Tässä yhteydessä voidaan pitää rakentavana sitä, että komissio on ottanut luonnoksessaan toimintasuunnitelmaksi laajasti huomioon kestävyyttä, ympäristöä ja maataloutta koskevat Itämerenmaiden maataloustuottajajärjestöjen ehdotukset. Yksityiskohtaisemmin tarkasteltuna niissä keskitytään mm. ympäristöteknologiaan, neuvontaan, lannoitteiden käyttöön sekä torjunta-aineista, rehuista ja elintarvikkeista annettujen EU:n sääntöjen toimeenpanoon ja hallintaan.

Tässä eri toimijoiden ja kansalaisyhteisöjen, kuten maataloustuottajien, ympäristöjärjestöjen ja kuluttajien yhteistyö jäsenvaltioissa on erittäin tärkeää. Parhaiden käytäntöjen löytäminen, soveltaminen ja levittäminen alueen maiden välillä on ratkaisevaa. Sellaisia käytäntöjä, joita eri toimijat voisivat järjestelmällisesti soveltaa, olisi haettava esimerkiksi maaseudun kehittämissuunnitelmista uudella ohjelmakaudella. Myös sellaisia keinoja, joilla voidaan tehostaa lannoitteiden ja energian käyttöä olisi niin ikään etsittävä⁽¹⁷⁾.

8. Fosfori ja typpipäästöjen vähentäminen jätevesien käsittelyä tehostamalla

8.1 ETSK pitää EU:n kaupunkien jätevesien käsittelyä koskevan direktiivin⁽¹⁸⁾ täyttämistä tärkeimpänä askeleena fosfori- ja typpipäästöjen vähentämiseksi. Toinen tärkeä askel on fosforin poiston tehostaminen soveltamalla HELCOM-suositusta 28E/5. Nykyiset EU:n aikavaatimukset vuoteen 2015 mennessä ovat kuitenkin liian pitkiä, kun otetaan huomioon Itämeren hälyttävä tila. Tarvitaan kunnianhimoisempia tavoitteita. ETSK painottaa teknisten ja kemiallisten puhdistusprosessien tehostamista. Niillä voidaan saavuttaa kohtuullisin kustannuksin nopeita tuloksia.

⁽¹⁶⁾ EU:n vesipolitiikan puitteiden direktiivin yhdenmetyksen vesienhoitosuunnitelman tehokas täytäntöönpano on taattava. Maatalouden vesien suojeleminen voidaan parantaa suojelemalla ensisijaisesti ympäristöherkkiä alueita.

⁽¹⁷⁾ Jotta maatalouden ravinteiden kuormitus Itämereen saadaan vähennettäväksi, tarvitaan maatalouden ympäristöpolitiikan toimenpiteiden suunnittelun ja toteutuksen innovointia. Maatalousympäristöohjelmien vapaaehtoiset tarjouskilpailut saattaisivat olla yksi mahdollinen esimerkki uusista käytännöistä. Taustaa: Tarjouskilpailu on vapaaehtoinen keino, jolla toimenpiteet kohdistetaan juuri niille peltolohkoille, joiden ravinnepestöriski on suurin ja suojeletoimien kustannus-hyöty-suhde paras. Tarjouskilpailussa yhteiskunta maksaa viljelijälle nykyisen tasatuen sijaan maatalouden ympäristönsuojelusta sen mukaan, millainen ympäristöhyöty kustakin ohjelmaan tarjottavasta peltolohkosta saadaan.

⁽¹⁸⁾ Neuvoston direktiivi 91/271/ETY yhdyskuntajätevesien käsittelystä.

8.2 Hyvä esimerkki järjestäytyneen kansalaisyhteiskunnan toimijasta Itämeren ympäristön suojelemisessa on John Nurmisen säätiö. Säätiön Puhdas Itämeri -hankkeen päämääränä on vähentää Itämeren rehevöitymistä ja lisätä meren tilaan liittyvää ympäristötietoisuutta ⁽¹⁹⁾. Pääpaino on toimilla, jotka nopeimmin ja kustannustehokkaimmin vaikuttavat Itämeren luonto- ja käyttöarvoihin. Muun muassa kansalaiskeräyksen tuotolla rahoitetaan kemiallista fosforinpoiston parantamista Itämereen päätyvistä yhdyskuntajätevesistä. Ympäristönsuojelun toteuttajana säätiön

etuna on ollut myös se, että se on joustava ja epäbyrokraattinen, voittoa tavoittelematon yhteisö.

8.3 ETSK näkemyksen mukaan kansalaisaktiivisuudesta syntyneillä aloitteilla voi olla merkittävä rooli myös sellaisilla aloilla, joita julkinen sektori on perinteisesti hoitanut. Yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoilla on selkeästi sellaista osaamista, tietoa ja lähestymistapoja, jotka täydentävät julkisen sektorin toimia.

Bryssel 13. toukokuuta 2009

*Euroopan talous- ja sosiaalikomitean
puheenjohtaja
Mario SEPI*

⁽¹⁹⁾ <http://www.johnnurmisenstaatiao.fi/?lang=en>